



**KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ**  
*Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*  
*The Journal of International Turkish Language & Literature Research*

|| Sayı/Issue 9 (Aralık/December 2022), s. 756-767.  
|| Geliş Tarihi-Received: 19.09.2022  
|| Kabul Tarihi-Accepted: 10.10.2022  
|| Araştırma Makalesi-Research Article  
|| ISSN: 2687-5675  
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1177476

## Türkçenin Sadeleşme Evrelerinde Asker Şahsiyetlerin Rolü\*

*The Role of Military Persons in the Phases of Simplification Turkish Abstract*

Bahri KUŞ\*\*

### Öz

Türkçe, 11. asırdan itibaren Anadolu'da kurulan devlet ve beyliklerin tasarruflarından etkilenmiş ve dönemlerin hâkim kültürlerinin etkisinde kalmıştır. Bu tesir, Türkçenin bazen ne sanat dilinde ne de resmi dilde kendine yer bulamayışına kadar uzanmış şekilde bazen de söz diziminin Türkçe oluşuna karşın kelime kadrosunun yabancılaşması şeklinde gözlenebilmektedir. Türkçecilik ya da sadeleşme hareketi şeklinde adlandırılabilir. Gelişmeler zaman içerisinde Karamanoğlu Mehmet Bey'den başlayarak Mustafa Kemal Atatürk'e kadar görülmektedir. Yazı dilinin konuşma diline yaklaştırılması şeklinde özetlenebilecek bir amaçla ortaya çıkan pek çok girişimin olduğu ve bir kısmının da akim kaldığı bilinmektedir. Türkçenin sadeleşmesi hareketlerinin sistemli bir şekilde sürdürüldüğü ve başarıya ulaştığı dönem olarak ancak 20. yüzyıl zikredilebilir. Türklerin askerî kurumlaşmasının tarihi birkaç bin yıl geriye götürülmektedir. Bu kurumlaşmanın aynı zamanda bir fikir müessesinin de kurulmasına imkân verdiği muhakkaktır. Millettin varlığını ve geleceğini muhafaza etmeyi kendisine birinci dereceden iş edinen askerlerin yine milletin millet olarak kalabilmesinin en büyük etkeni olan dil üzerinde de mesai harcaması sadeleşme evrelerinde kendini göstermektedir. Türkçenin sadeleşme hareketleri bahsinde, Münif Paşa, Mustafa Reşit Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Şinasi, Agâh Efendi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ali Suavi gibi isimlerin dışında özel olarak anılan ve tanınan üç hareket anılagelmiştir: Türkî-i Basit, Yeni Lisan (Selanik ve İzmir) ve Dil Devrimi. Mahalli ve kişisel bir çaba olarak değerlendirilen Türkî-i Basit hareketine mensup Edirneli Nazmî'nin; Yeni Lisan hareketinin öncü isimlerinden Ömer Seyfettin ile bu hareketi İzmir'de icra eden Mehmet Necip Bey'in ve Cumhuriyetin ilanından sonra devrimleriyle her alanda öncü olan ettiği Mustafa Kemal Atatürk'ün aynı zamanda asker olmalarının ortaya koydukları görüş ve tatbikatlarına tesirinin incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

**Anahtar Sözcükler:** Türkçe, sadeleşme, asker.

### Abstract

Turkish has been influenced by the savings of the states (and principalities) established in Anatolia since the 11th century and has been under the influence of the dominant culture of the periods. This effect extends to the fact that Turkish can not find a place for itself in either the art language or the official language, and sometimes it can be observed as the alienation of

\* Bu makale 21-22 Haziran 2022 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen Türk Harp Dili ve Edebiyatı Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

\*\* Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, İnsani ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sakarya/Türkiye, e-posta: bahrikus@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1866-4281.

the vocabulary, despite the Turkish syntax. Developments that can be called Turkishism or the simplification movement have been seen in time, starting from Karamanoğlu Mehmet Bey to Mustafa Kemal Atatürk. It is known that there are many initiatives that have emerged with the aim of bringing the written language closer to the spoken language, and some of them have failed. Only the 20th century can be mentioned as the period in which the simplification of the Turkish language was systematically maintained and achieved success. The history of the military establishment of the Turks goes back a few thousand years. It is certain that this institutionalization also allowed the establishment of an idea institution. The fact that the soldiers, who take it as their primary job to protect the existence and future of the nation, also spend their time on language, which is the biggest factor for the nation to remain as a nation, shows itself in the simplification phases. In the mention of the simplification movements of Turkish, three movements that are specially mentioned and known apart from the names such as Münif Pasha, Mustafa Reşit Pasha, Ahmet Vefik Pasha, Şinasi, Agâh Efendi, Ziya Pasha, Namık Kemal, Ali Suavi have been mentioned: Türki-i Basit, Yeni Lisan (Thessaloniki). and İzmir) and the Language Revolution. Nazmi from Edirne, a member of the Türki-i Simple movement, which is considered a local and personal effort; The subject of this study is to examine the influence of Ömer Seyfettin, one of the pioneers of the New Language movement, and Mehmet Necip Bey, who carried out this movement in İzmir, and Mustafa Kemal Atatürk, who was the leader of the revolutions after the proclamation of the Republic, on the views and practices of being a soldier at the same time.

**Anahtar Sözcükler:** Turkish, simplification, military persons.

## Giriş

Türkçeyi sadeleştirme çabalarının başlangıç noktası için tek ve muayyen bir olay ya da tarih vermek mümkün değildir. Ancak bu uğurdaki gayret ve çalışmaların on dokuzuncu yüzyıldan başlayarak yirminci yüzyılda kesafet kazandığı muhakkaktır. Dünyadaki gelişmelerden de etkilenererek ortaya çıkan pek çok hareket gibi odağında dilin olduğu hareketler de ortaya çıkmıştır. Özellikle Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik hareketleri, bünyelerinde farklı milletleri barındıran imparatorluklardan nüfus bakımından daha homojen nitelikli ulus devletlere geçiş aşamasında önemli bir etken olmuştur.

Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik anlayışının Osmanlı'daki yansımalarından biri olan Tanzimat Fermanının ilanı ile bu akımın İmparatorluk içinde Osmanlı milliyetçiliği şekline aktararak devletin devamlılığının sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir.

“Devletin kurtuluşunun dil, tarih, kültür unsurlarına sığınıp öz’e dönüşle mümkün hâle geleceğinin anlaşılması, millî bir dönemin, millî hareketliliğin yaşanacağı süreci beraberinde getirir.” (Armağan, 2022, s. 642). Bu dönemde, Şinasi, gazetecilik faaliyetlerinde halkın rahatlıkla anlayabileceği bir dili tercih etmekte; Ziya Paşa konuşma diliyle yazı dilinin birleştirilmesi fikrini savunmakta ve Namık Kemal gramer ve sözlükçülük alanında yapılması gerekenleri dile getirmektedir (Kuş, 2013, s. 10). Ancak bu yapılanlar, o dönem içinde milliyetçilik olarak değerlendirilmemektedir (Argunşah, 2006, s. 181).

Tanzimat aydınlarının yazı dilini konuşma diline yaklaştırma çabalarının arka planında devletin içinde bulunduğu siyasi şartlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşım tarzıyla, yazılanların kendi konuştukları lisanda kaleme alındığını gören halk ile daha kolay bağ kurulması ve bir kamuoyu oluşturulması da gözetilen başka bir amaç olmuştur.

İmparatorlukların heterojen yapısı içinde bulunan bireylerin ve dar çerçevede mensup oldukları milletlerin, bu büyük devlet yapısı içinde kendi kimliklerini dil üzerinden tanımlamadıkları görülür. Milletlerin kimlik inşalarında ve kendilerini tanımlamalarını dil üzerinden yapmaları daha çok ulus devlet/millî devlet teşekküllerinde ortaya çıkmaktadır.

### Ana Hatlarıyla Türkçenin Sadeleşme Hareketleri ve Asker Şahsiyetlerin Rolü

Türkçenin sadeleştirilme tarihinin ele alındığı birçok çalışmadaki ortak tasnif ana hatlarıyla şu evrelerden oluşmaktadır: a) *Türkî-i Basît* b) *Yeni Lisan Hareketi-Genç Kalemler* c) *Dil Devrimi*.

Birer akım olarak nitelendirilen bu başlıkların dışında Münif Paşa, Ahmet Cevdet Paşa, Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Şinasi, Şemsettin Sami vd. isimler gibi Türkçenin sadeleştirilmesi tarihinde anılan pek çok isim de bulunmaktadır.

Yukarıda anılan bireysel gayretleri dâhil etmeyerek, belli bir amaç doğrultusunda ve belirli bir topluluk etrafında meydana gelmeleri bakımından Türkçenin sadeleşme evrelerinin tarihini de oluşturan Yeni Lisan Hareketi ve Dil Devrimi ile asker şahsiyetlerin bu evrelerdeki rollerinin ne olduğunun ortaya konması bakımından bu devreleri kronolojik olarak incelemek gerekmektedir.

Türkçenin sadeleştirilme tarihinde yer verilen Türkî-i Basît hareketi ise yukarıdaki iki evreden farklı bir görünüm arz etmektedir. Her şeyden evvel, Türkçenin sadeleştirilmesi konusunda 19. ve 20. asırlarda görülen hareketler için imparatorluktan ulus devlete geçiş aşamasına denk gelmek gibi ortak bir noktadan bahsedilebilirken Türkî-i Basît hareketinin ortaya çıkışı, sürmesi ve sonuçları itibarıyla bir akım olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışması söz konusu olduğundan bu olayın değerlendirilmesinin sonrakilerden ayrı tutulması gerekmektedir.

#### Türkî-i Basît Olayı

Aydınlı Visalî, Tatavlı Mahremî ve Edirneli Nazmî etrafında şekillendiği söylenen bu olayın, bugün eldeki yeni verilerle, bir akım olup olmadığı tartışmaya açıktır. Köprülü'nün Tatavlı Mahremî ile Edirneli Nazmî'yi anarak bir akım şeklinde yorumladığı Türkî-i Basît'in ortak estetik bir kaygı ve düşünce ile oluşmadığı yönündeki düşünceler bu olayın bilinçli bir arka plana yaslanmadığını göstermektedir.

"Edebî akım veya hareketin oluşum şartlarıyla Türkî-i basîti kıyasladığımızda bir edebî akımdan söz edemeyeceğimiz anlaşılıyor. Akımların ortaya çıkışında ortak bir duyuş ve düşünce etrafında birleşmenin esas olduğu görülür, Bugünkü bilgilerimiz, Türkî-i basîtin bir ortak anlayış haline gelmediğidir." (Avşar, 2001, s. 133).

Köprülü'nün iki isim üzerinden tarif ettiği cereyana daha sonra tezkirelerde yazılanlardan hareketle 15. asırda saray hocalığı yapan Aydınlı Visalî de dahil edilmiştir.

Türkî-i Basît'in bir akım oluşturacak özellikleri bünyesinde barındırmadığı tespitine katılan Köksal, Aydınlı Visalî ile Tatavlı Mahremî'nin ise sade Türkçeyle yazdıkları bilgisinin tezkirelerde belirtildiği kadarıyla sınırlı olduğunu ifade etmektedir (2002, s. 116). Ayrıca Mahremî'nin Türkçe kelimelerle kaleme aldığı söylenen Basîtnâme adlı eseri de bugün elimizde bulunmamaktadır.

Türkî-i Basît teriminin ilk kez divanında kullanan Edirneli Nazmî yeniçeri ocağına mensup bir askerdir. Ancak onun Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunlaştığı şiir diline bir tepki olarak hareket ederek bu akımın başını çektiğini söylemek oldukça zordur. Ağâh Sırrı Levend ise bu cereyanın bir kişinin şahsi arzusuyla olamayacağını, bir çevre ile teşekkül edebileceğini ve yeniçeri ortaları (bölükleri) vasıtasıyla halk arasında sürüp gittiğini belirtir (2010, s. 76).

Türk edebiyatının en fazla şiir yazar Nazmî'nin divanı, barındırdığı ilkler bakımından ayrıca değerlidir. Sanatının birinci sınıf şairlere nispetle eksikliği yanında onun Türk edebiyatına kazandırdığı yeni buluşlarla, aynı şiirde üç farklı aruz vezni kullanmak, beyitlerin ikinci dizesinin son harfiyle sonraki beytin ilk dizesinin

başlatılması, bir kısmının kendi icadı olduğu düşünölen 150 civarında aruz vezniyle yazması gibi sürekli yenilik peşinde olduğunu ve mütemadiyen denediğini söylemek mümkündür. Edirneli Nazmî, divanındaki buluşları cihetiyle birçok konuda *ilk*, fakat takipçisi olmaması dolayısıyla da aynı zamanda *tek* kalmıştır. Nazmî'nin Türk edebiyatındaki yerinin sadece Türkî-i Basît tarzında yazdığı şiirleriyle değil, şiirin dış cephesine yönelik arayışları ve yenilikleriyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Köksal, 2002, s. 115-116).

### Selanik Yeni Lisan Hareketi

*Genç Kalemler Dergisi*'nin 21 Nisan 1911 tarihli ilk sayısında imzasız olarak yayımlanan *Yeni Lisan* makalesi ile başladığı kabul edilen bu hareket, esasta yazı diliyle konuşma dilini birleştirme arzusuna dayanan bir sadeleşme hareketinin adıdır.

Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp gibi isimlerin belirli bir amaç doğrultusunda bir araya geldiği ve bilinçli bir programın takip edildiği bu hareket, çoğu defa millî bir hareket olarak anılmıştır. Kavramlar ile dönemler arasındaki ilişki açısından değerlendirildiğinde 1910'lu tarihler, bu yıllarda görölen hareketleri "millî" olarak nitelemek için erken sayılabilir. Zira, Türkiye Cumhuriyeti millî bir devlet teşekkülü iken Osmanlı için bunu söylemek zordur. Böyle olsa bile, İmparatorluğun her köşesinden bir parçasının koptuğu ve giderek dar bir coğrafyada, Türk nüfusuyla ayakta kalabileceği ümidi ile ortaya çıkan cereyanların böyle tavsif edilmesi bir yere kadar haklı görölebilir.

Yeni Lisan hareketinin savunduğu görüşler esasta şu maddelerle özetlenebilir: a) Konuşma dili ile yazı dili arasındaki farkın giderilmesi, b) Tamlamaları Türkçe tamlama yapısı içerisinde kullanılarak Arapça ve Farsça kurallarla tamlama oluşturmamak, c) Dilde yerleşmiş bulunan Arapça ve Farsça kelimeleri Türkçe kabul ederek Türk fonetiğine göre muhafaza etmek, d) Dile yerleşmemiş yabancı kelime ve gramer şekillerini terk etmek.

Babası da bir subay olan Ömer Seyfettin, 1893'te başladığı askeri okul eğitiminden 1903'te henüz harp okulunda iken Makedonya'da başlayan isyan hareketleri sebebiyle teğmen (mülazım-ı sani) rütbesiyle mezun edilir. On yıl askerî okullardaki eğitiminden sonra sekiz yıllık subaylık süresince muhtelif askerî birlik ve okullarda görev yaptıktan sonra 1911'de ordudan ayrılır. Balkan Savaşı sebebiyle 1912'de tekrar askere çağrılan Ömer Seyfettin üsteğmen rütbesiyle iki yıl kadar daha görev yaptıktan sonra ordudan ikinci defa istifa eder.

Yeni Lisan hareketiyle bütünleşmiş sayılan Ömer Seyfettin, yazı hayatına her ne kadar şiirle başlamış ise de onu Türk edebiyatındaki ününe kavuşturan hikâyeleri olmuştur. 1902'de başladığı şairlik ve yazarlık hayatında 1911 yılı bir dönüm noktası sayılabilir. Ordudan istifa ettikten sonra mesaisini tamamen edebiyat ve kültüre yönlendiren Seyfettin, bilinçli bir gayretle yazı hayatına devam eder. Bu tarihten itibaren gerek kelime kadrosunda gerekse ilham aldığı kaynaklarda esaslı değişiklikler gözlenir.

Ömer Seyfettin Şairler Derneği'nin kurucuları arasındadır. Bu derneğin belirlediği şu ilkelerin arka planında Seyfettin'in olduğu düşünölmektedir: Hece veznini kullanmak, konuşma diliyle yazmak, İran ve Yunan mitolojisi yerine Türk destanlarından ilham almak.

Ömer Seyfettin için asıl lisan konuşulan lisandır. Milletın anlamadığı lisanın ölü olduğunu savunur. Ömer Seyfettin'in bu tezi, bugünkü dil bilimi verileri ile örtüşmektedir. Zira dil, esasta konuşmadır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde de uyguladığı hususların Yeni Lisan anlayışının belirlediği ilkelerle uyduğu gözlenir. Bu

durum, Türkçede yapılmak istenen sadeleştirmenin sadece teori planında kalmadığı, eyleme de dönüştürülmesi bakımından önemlidir.

Ömer Seyfettin, katı bir özleştirme fikrini de taşımamaktadır. Türkçenin bünyesinde bulunan tüm yabancı kelimelerin atılmasına da karşı çıkmaktadır. Ona göre Türk hançeresine uygun hale getirilmiş ve yerleşmiş kelimeleri çıkarmak yanlıştır.

Kendilerine yöneltilen Eski Türkçe kelimeleri kullanma isteği taşıdıkları eleştirilerine karşı dillerin doğal akışında ilerleyen değişimlere müdahale edilmemesi gerektiğinden hareketle “Türkçeyi sadeleştirmek için Arapça ve Acemce kaideleri atarak Çağataycadan ve Türkmenceden kelimeler almak lisanların tabii tekâmülüne muvafık bir hareket midir?” (Uyguner, 1989, s. 46) diyerek cevap vermiştir.

Diller arasında kelime alışverişinin olması son derece doğal bir durumdur. Bugün de Türkçe birçok dilden kelime almakta ve başka dillere kelime vermektedir. Bu alışverişte ortaya çıkabilecek sorun, başka dillerden alınan kelimelerin olduğu gibi kullanılması, üzerinde fonetik bir tasarrufta bulunulmaması olabilir.

Varlığı insana bağlı bir olgu olan dilin insandan bağımsız olarak değişmesi, gelişmesi veya fakirleşmesi düşünülemez. Bu bakımdan, dil üzerindeki her tasarrufun dil kullanıcısının tercihi ile mahdut olacağı muhakkaktır. Hareketin adında geçen *yeni* kelimesi, şüphesiz, başka, eskisinden farklı bir dil icat edilmesini anlatmamaktadır. Bu, her şeyden önce diğer *yapma dillerin* kaderini tekrar edecek bir girişimden öteye gidemeyecek bir mücadele olurdu. İstanbul ağzını esas alan bir yazı dilini hâkim kılmaya çalışan bu hareketin amacının ne olmadığını da “Yeni lisanlılar bir lisan tesis etmek istemiyorlardı.” (Uyguner, 1989, s. 15) şeklinde yine Ömer Seyfettin ifade etmiştir.

### İzmir Yeni Lisan Hareketi

“İzmir’de Türklük ve Türk Dili Hareketi Tarihi” adıyla Anadolu gazetesinde 17 Temmuz - 12 Kasım 1934 tarihleri arasında 83 tefrika halinde yayımlanan hatıratı ile Necip Türkçü’nün İzmir’de bir lisan hareketinin öncülerinden olduğu anlaşılmaktadır.

İstikrarlı bir eğitim hayatı olmamakla birlikte kendini yetiştirmiş olan Mehmet Necip Türkçü’nün hatıratında Selanik’te ortaya çıkan Yeni Lisan hareketinin İzmir’den götürüldüğünü şahitlere dayalı olarak aktarmaktadır.

Hatıratıta, İzmir’de yayımlanan *Hizmet, Osmanlı Ticaret ve Ziraat Gazetesi, Hıfzıssıhha, Ahenk, İzmir* gibi gazete ve dergilerde 1900 yılından itibaren konuşma diliyle yazılar kaleme alındığı ve lisan hareketin bilimsel yöntemlerle sürdürülmesine rağmen Selanik’in öne çıktığı ifade edilmektedir.

Mehmet Necip Bey’in fikri tekâmülünde çocukluk ve altı yıl süren askerlik süresi oldukça etkili olmuştur: “Fakat askerlik hayatından -ehemmiyeti az ise de- mektep ve çocukluk hayatları ayrılıp koparılamaz.” (Huyugüzel, 2003, s. 15).

Mehmet Necip Türkçü’nün on yedi yaşında başlayan askerlik serüveninde yaşadıkları, dile dair bazı dikkatlerinin oluşmasında önemli tesirler bırakmıştır. Anadolu ve Rumeli ağızlarıyla karşılaşması, askerlerin konuşurken et, ekmek, pirinç, arpa, ot, odun, koyun eti, sığır eti, geldi, gitti demelerine rağmen düzenlenen belgelerde bunlara küşt, nân-ı aziz, erz, şair, giyâh, hatap, lahm-ı ganem, lahm-ı bakar, amedî ve reft yazılmasının zihninde yer etmesi bu dönemde olmuştur. Bu ikiliğin hangi pratik faydaya denk geldiğini sorgulamaya başlaması onun için bir garabet örneği doğurmuştur. Üsküp’teki görevi sırasında saz şairleri ile tanışması, memleketin farklı yörelerinden gelen askerlerden derlediği kelimeler, Ali Şir Nevayî’nin Mahbûbu’l-Kulûb’u vesilesiyle doğu Türkçesi ile Oğuz Türkçesi arasındaki farklılıklara muhatap olması Mehmet Necip



Türkçü'nün İzmir'de devam edecek kültür serüveninin temel taşları olması bakımından önemli izlerdir.

İzmir'de sürdürülen lisan hareketi de konuşma dili ile yazı dilinin birleştirilmesini savunuyordu. Konuşulan dil ile yazmanın somut verilerini de gözlemleyen Mehmet Necip Bey, bu durumu şöyle anlatmaktadır: "Kolay anladıkları için şimdi saydığım cinsten hikâye kitaplarını askerler ellerinden düşürmezler; vakitleri oldukça biri okur, diğeri dinler (...) Meselâ onların anlayacağı gibi veya konuştuğumuz gibi bir şeyler yazardım. Görürdüm ki kolayca anlardı. Bu da çok hoşuma giderdi." (Huyugüzel, 2003, s. 52).

Konuşma dili ile yazma arzusunun sebepleri Mehmet Necip Türkçü tarafından hatıratında açıkça ifade edilmiştir. Buna göre, gerek eski gerekse yeni pek çok eserde zevke hoş gelmeyen bir takım suni sözlerin çokça dikkatini çekmesi; askerler ve halkla iletişim kurulan konuşma diline karşı her geçen gün artan muhabbeti; askerlerin konuşma diliyle yazılanları kolayca anlamaları ve Yunus gibi o tarihe nispetle eskilerin de açık anlaşılır bir dil ile yazmış olmaları, onun bu düşüncesine birer hareket noktası oluşturmuştur (Huyugüzel, 2003, s. 52).

### Dil Devrimi

Benimsedikleri ilkeler açısından Dil Devrimi ile Yeni Lisan hareketi karşılaştırıldığında ortak ve farklı taraflarının olduğunu hemen göze çarpar. Yazı diliyle konuşma dilinin birbirine yaklaştırılması ve dile yerleşmiş olan yabancı gramer şekillerinin terk edilmesi iki hareketin ortak ilkeleridir. Yeni Lisan hareketi, dile yerleşmiş bulunan ve artık etraflarında belirli bir birikimin olduğu yabancı kelimeleri Türkçe sayarak bunları tasfiye etme yoluna gitmemiştir. Dil Devrimi ise, dile yerleşmiş olan tüm yabancı kelimelerin çıkarılarak yerlerine gerek ağızlarından gerekse diğer şivelerden Türkçe karşılık bulunmasını veya yeni kelime türetilmesini ön görmekteydi.

Yabancı kökenli kelimeler karşısındaki tutumları, Yeni Lisan Hareketi ile Türk Dil Devrimi'nin birbirinden ayrıldığı bir nokta olmuştur. "Bu iki akımdan birincisi bir evrimi, ikincisi ise bir devrimi esas almıştır." (Daşdemir, 2013, s. 55).

Bununla birlikte, Yeni Lisancılar, tasfiyeciler ile tutucular arasında yapmak istediklerine bir sınır çizememek cihetiyle sürekli olarak eleştirilmişlerdir.

1923'te başlayan Dil Devriminin kendi içinde çeşitli merhaleleri bulunmaktadır. Kurtuluş Savaşının zaferle sonuçlanması ve Ankara'da millî bir hükümetin kurulmasından 1928 yılına kadar geçen zamanda mesainin büyük oranda imla ve alfabe konularına ayrıldığı görülmektedir. 1923'te yapılan İzmir İktisat Kongresi, ekonomik ve sosyal konuların gündeme taşındığı bir faaliyet olur. Millî hükümetin kurulmasından sonra alfabe değişikliği teklifi de ilk kez bu kongrede İzmirli Nazmi Bey tarafından gündeme getirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında da gündeme gelen alfabe değişikliğinin 1923'ten sonra da Hüseyin Cahit gibi savunucuları ve aynı zamanda aralarında Kazım Karabekir'in de olduğu muarızları bulunuyordu.

9 Ağustos 1928 tarihinde Atatürk'ün Sarayburnu'ndaki meşhur konuşması ile harf devriminin esaslı surette başladığı anlaşılmaktadır. Alfabe değişikliği henüz Mecliste kabul edilmemişken Dolmabahçe'de örnek alfabe kursları açılmıştır.

Harf devriminden sonra dildeki yabancı kelimeleri atarak onların yerine Türkçe kelimeleri getirmek yönünde girişimler de ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bundan başka Türkçenin söz varlığının dökümünü çıkarmak ve yabancı kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarını ikame etmek amacıyla bir Türkçe sözlük hazırlanması gündeme gelmiştir.

Türk Dil Kurumunun kurulmasının ardından sözlük, terim, gramer, derleme, tarama gibi kollarn faaliyetleri ve ilmî çalışmalar belirli ilkeler etrafında şekillenmeye başlamıştır.

Sadri Maksudi Arsal'ın hazırladığı *Türk Dili İçin* adlı eserinde Arapça ve Farsça kelimelerin yerine halk arasında kullanılan fakat yazı diline girmemiş kelimelerin tespit edilerek bunların yazı dilinde kullanılmasının ve yeni kelimeler türetmenin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Harf devriminin ardından başlanan yabancı kökenli kelimelerin atılarak yerlerine Türkçelerinin bulunması işinin makul seviyeleri geçmesi, yeni kelimelerle oluşturulan metinler, sadece müellifleri tarafından anlaşılabilen bir mahiyet kazanmaya başlamıştır. Bu ileri gidiş karşısında çeşitli itirazlar da bulunmaktadır.

12 Temmuz 1932'de Atatürk'ün iradesiyle kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyetinin 1. Kurultayında konuşan Hüseyin Cahit Yalçın, çeyrek asırdır devam eden sade lisan hareketinin geri döndürülemez bir aşama kazandığını ve pek çok sorunun hal yoluna girdiği belirttiikten sonra başka milletlerle münasebeti bulunan milletlerin onlardan kelime almasının tabii olduğunu, bunun dış müdahalelerle engellenmesinin yeni sorunlara yol açacağını ve dillerin asıl şahsiyetinin söz diziminde ve morfolojisinde olduğunu belirtir (Levend, 2010, s. 410).

Atatürk'ün 1934'te çoğunluğunun yeni Türkçe kelimelerden oluşan konuşmasından sonra 1935 senesine gelindiğinde dildeki yabancı kelimelerin çıkarılarak yerlerine Türkçe karşılıkların kullanılması işi, gittikçe karmaşıklaşarak takip edilmesi güç bir mesele haline gelmişti. Bu karmaşık hali fark ederek duruma müdahale eden yine Atatürk olmuş idi. Atatürk, dil hususunda ilgisini ve dikkatini hiçbir zaman esirgememiştir.

Türklerin tarihteki en eski uygarlığın kurucusu olduğunu savunan Türk Tarih Tezi ile Türkçenin de Güneş Dil Teorisiyle kültürünü dünyaya yayan eski ve büyük bir kültür dili olduğunu birleştiren Atatürk, sonu gelmeyen eskiye dönme arzularına ve yeni kelime türetme işine bir son vermiş bulunuyordu. Zira bu teoriye göre dilimize yerleşen ve kökenleri açık olmayan yabancı kelimeler Türkçe ile açıklanabilirdi.

## Sonuç

Türk dilinin sadeleşme tarihinin başlangıcında kimi zaman Bilge Kağan'a kimi zaman da Karamanoğlu Mehmet Bey'e atıf yapılmaktadır. Ancak yaygın kabule göre bu konudaki ana hareketler, *Türkî-i Basît*, *Yeni Lisan* ve *Dil Devrimidir*.

Türkî-i Basît, her ne kadar askerlik mesleğine mensup olan Edirneli Nazmî'nin şahsında temayüz etmiş olsa da gerek ortak bir duyuş etrafında birleşen ve birlikte hareket eden bir topluluğa dayanmaması gerekse de sade Türkçe ile yazıldığı gösterilen tarzın takipçilerinin bulunmaması ve bilinçli bir arka plana yaslanmaması sebebiyle sadeleşme tarihindeki diğer hareketlere nispetle ayrı bir yerde değerlendirilmesi gereken bir vaka olarak bulunmaktadır.

Hangisinin önce ve öncü olduğuna bakılmaksızın Türkçenin sadeleştirilmesi fikrinde makul ilkeler etrafında buluşan ve kullandıkları metotların bilimsel nitelik taşıması sebebiyle İzmir ve Selanik Yeni Lisan hareketleri ise sadeleşme tarihinde özel bir yere sahiptir.

Türk edebiyatının çok önemli yazar, şair ve aydınlarının öncülük ettiği Selanik Yeni Lisan hareketinin Türkçenin sadeleşme tarihinde öne çıktığı da bilinen bir gerçektir.

Hemen hemen aynı tarihlerde İzmir ve Selanik'te sürdürülen lisan hareketlerinde Mehmet Necip Bey'in altı sene gibi uzun müddet askerlik yapması ve dile dair fikirlerini bu sıralarda belirerek bir istikamet kazanması ile Ömer Seyfettin'in askeri okullardan sonra on yıl subaylık yapması onları buluşturan başka bir ortaklıktır.

Diğer devrimler gibi Dil Devrimi de millî devletin kurulmasının ve çağdaşlaşma yolunda atılacak adımların öncüsü olan Atatürk'ün mesleği de askerliktir.

Türkçenin sadeleştirilmesi tarihine istikamet verenlerin bu faaliyetlerin öncüleri ile onların meslekleri arasındaki ilişkinin ne olduğu konusunda benzeşen ve ayrılaşan tarafların olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, bahsedilen kişi-meslek ilişkisi, ele alınan kişiler özelinde ve meydana gelen olayların kendi zamanlarına göre değerlendirilmesini gerekmektedir.

Askerlik mesleğindeki, disiplin, belirli bir plana göre hareket etme, analitik ve sistematik düşünce gibi niteliklerin her askerde görülmesi muhtemeldir. Bu niteliklerin mensuplarında görülmesi, Türk askerî teşkilatı için olağandır. Binlerce yıllık tecrübe ve geleneğe yaslandığı için bu niteliklerin mensuplarına aktarımı zor bir aşama değildir.

Türkçenin sadeleşme tarihinde öne çıkan şahsiyetler ile mesleklerinin askerlik olması arasındaki ilişkinin sadece asker kişilerin yukarıdaki niteliklerle yetişmesine bağlanması elbette yeterli değildir. Yaptıklarıyla meslekleri arasındaki ilişkinin sadece bu çerçevede değerlendirilmesiyle bu ilişkinin tesadüf olarak açıklanması arasında neredeyse bir fark olmayacaktır.

O halde, bu şahsiyetlerin Türkçenin sadeleşme evrelerinde öncü olmaları ile asker oluşları arasında başka bağlar kurmak gerekmektedir.

Birinci görevi vatan müdafaası olan orduların kaderi ile uğruna savaştıkları yurtların kaderi aynı olmuştur. Kaybedilen harpler ile yıkılan devletler, terk edilen topraklar ya da elde edilen galibiyetler ile kurulan devletler, yurt tutulan topraklar bu kader birliğinin sonuçlarındandır.

Yeni Lisan hareketinin ortaya çıktığı tarih Balkan Savaşlarının sürdüğü, imparatorluğun muhtelif yerlerinde isyanların olduğu, siyasî, iktisadî ve daha pek çok sıkıntının üst üste yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemler, açılan her cephede topraklarının bir kısmını bıraktığı için giderek sınırları küçülen bir devletin ayakta kalabilme mücadelesinin son evrelerini temsil etmektedir.

Kıpçak Memlüklerinden ve Doğu Türkçesinden kalan yadigârların dışında, dilcilik açısından, Oğuz Türkçesinin ele alındığı eserlerin kronolojisine bakıldığında 11-16. yüzyılların arası ile 16-19. yüzyılların arasında geçen sürenin neredeyse boş olduğu görülür. Asırlardır el atılmayan bu Türkçenin gramerinin, sözlüğünün yazılması ancak 19. asırda gerçekleşmiştir. Osmanlı'da bu tarihlerde Türkçeye olan ilginin yüksek seviyelerde artmasını elbette tek bir sebebe bağlamak mümkün değildir. Ancak Bulgar, Sırp, Yunan ve Arnavutların kendi ulus devletlerini kurma amacıyla ayrıldıkları sürecin öncesi ve sonrasıyla dilcilik ve diğer kültürel faaliyetlere de etki ettiğini söyleyebiliriz.

"Alman, İsveç, Macar, Fin ve Arnavut toplulukları tarafından yürütülen milliyetçi politikalar, kendi dillerindeki yerli olmayan yabancı sözcükleri tasfiye ederek yerlerine yerli, kendi dillerinin ürünü olan sözcükleri koymak şeklinde bilinçli bir seferberlik olarak tanımlanabilir." (Çiçekler, Can ve Yılmaz, 2018, s. 327).



İmparatorluğun içinde bulunduğu şartların devleti nereye götürebileceğini, cephe görevleri vesilesiyle yakından gözlemleyen ve durumu analiz eden, diğer askerler gibi, Ömer Seyfettin de halkla kurulacak bağın konuşulan lisanla mümkün olabileceği fikrinden hareket etmiş ve öncü bir rol üstlenmiştir.

O tarihlerde millî ve yeni bir devlet teşekkülü fikrinden ziyade Osmanlı Devleti'ni ayakta tutmak arzusuna dayandığını söyleyebileceğimiz bu girişimdeki amaç, kurucu unsurda, yani Türk milleti nezdinde bir kamuoyu oluşturma fikridir.

19. asırdaki siyasî, ekonomik ve askerî gelişmeler karşısında bazen münferit olarak bazen de bir topluluk etrafında görülen ilmî, kültürel ve edebî faaliyetlerin bilinçli birer hareket olmalarının yanı sıra çalışma sahiplerinin, çoğu defa iyi eğitim almış asker ve bürokratlardan oluşması da ayrı bir dikkati gerektirmektedir. Okuryazarlık seviyesinin bile son derece düşük olduğu bir toplumda entelektüel bir etki yapmak ve sonuç almayı beklemek, gerçekleşmesi imkân sınırlarını aşan bir durumdur.

Başlangıcı, görece Cumhuriyet'in ilanından itibaren sayılabilecek, ikinci büyük dil hareketi olarak, Dil Devriminin millî bir devletin kurulmasıyla başlaması yaşanan modernleşme süreci bakımından Yeni Lisan hareketi ile tam olarak aynı olmasa da, benzerlik taşımaktadır. Lewis de Türkiye'deki dil tartışmalarının Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme süreci ile Cumhuriyetin uluslaşma sürecinin atbaşı gittiğini belirtir (2007, s. XXIV).

Millî kimliğin inşa edilebilmesi için Türkçenin Arapça ve Farsçadan arındırılarak Avrupa dillerinde olduğu gibi kendine yetebilen ve herkesçe anlaşılabilen bir durumda olması gerekiyordu (Örücü ve Çakmaker, 2020, s. 342). İmparatorlukların ulus devletlere evrildiği dönemde yerini tahkim etmiş Batı karşısında, Türkiye de millî kimliği ile var olma mücadelesini başlatmış bulunuyordu. Fakat millî mücadele ile korumaya muvaffak olduğu dar bir coğrafyada uzak ve ileri ülkelerin hayalini kurabilmek kolay değildi. Üstelik kısa bir zaman öncesine kadar bir cihan devleti hüviyetiyle var olan İmparatorluğun bakiyesi olan bir millet için bu durum ayrıca güçtü.

Her şeyden evvel model alınan Batı karşısında var olabilmek, onunla yarışabilmek hatta baş edebilmek için edebî ve kültürel planda da varlık gösterilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk iş olarak alfabe değişikliği ve okuma yazma seferberliğinin başlatılmış olması bu amaç doğrultusunda atılmış adımlardır.

Birinci Dünya Savaşının başlamasından önce Enver Paşa tarafından orduda kullanılmak üzere hazırlanan, mufassal harflerden oluşan ve *ordu elifbası* adını taşıyan alfabe hakkında Mustafa Kemal Atatürk'ün *harp zamanı harf zamanı değildir* şeklindeki yorumu O'nun başta Cumhuriyet olmak üzere yapacağı devrimlerinin sıralı bir düzen içinde planladığını gösteren örneklerden yalnızca biridir.

Bununla birlikte Atatürk'ün alfabe değişikliği ile ilgili 1928 yılının Ağustos ayındaki şu sözleri de aynı plan ve kararlılığın izlerini taşımaktadır: "Çok işler yapılmıştır, ama bugün yapmağa mecbur olduğumuz, son değil, lâkin çok lüzumlu bir iş daha vardı: yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir." (Levend, 2010, s. 402).

Genç Cumhuriyet'in alacağı mesafenin uzun; zamanın ise az olması, yapılacak faaliyetlerin sıralı ve planlı olmasını da gerektiriyordu. Cumhuriyet'in onuncu yılında "Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir." diyen Atatürk, yapılanların on yıllık bir sürede gerçekleşmesine vurgu yaparken yapılanlarda başarılı olunabilmesi ve geleceğe hazırlanabilmek için uzun zamanın olmadığına dikkat çeker.

Bütün eğitim öğretim kurumlarının 1924 gibi erken bir tarihte Millî Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplanması aynı dikkat ve düzenin bir yansımasıdır.

Hem tarih hem de dilin köklü bir geçmişe sahip olduğunu savunan Türk Tarih tezi ve Güneş Dil Teorisi, haklarındaki tartışmalar bir yana, millî kimlik ve şuurun oluşmasında önemli birer başlıktır. Bu dönemde çeşitli kuruluşların adında yer verilen Sümer, Eti, Hitit gibi kadim medeniyetlere vurgu yapılması da aynı amaca matuftur.

Savaşlardan yorgun ve fakir düşen Anadolu nüfusunun mevcut eğitim durumu ile entelektüel bir varlık gösterilemeyeceği, üstelik var oluş mücadelesinde yapılacak devrimlerde çeşitli direnişlerle karşılaşmanın da muhtemel olduğu ortadaydı. Bu noktada, Mustafa Kemal Atatürk hem mizacındaki kararlılık hem de askerlik mesleğinden edindiği hasletleri ile inisiyatif almış ve harf öğretmekten etimoloji yapmaya kadar çeşitli alanlarda şahsi çabasını göstermekten çekinmemiştir.

Atatürk'ün eğitim alanında gösterdiği bu öncü rolü, Çanakkale Savaşlarında sevk ve idare ettiği birliklerin başındayken de görülmektedir. Conkbayırı ve Arıburnu'nda aldığı kararların yanı sıra başında bulunduğu askerler ile ön sıralarda bulunmaktan geri durmamış ve askerinin moralini hep yüksekte tutarak onları cesaretlendirmiştir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na göre Atatürk, "derin bir muhakeme, isabetli bir görüş ve cüretli bir karar verme kabiliyeti vasıflarının yüzde seksenini askerlik mesleğine borçludur." (Özdemir, 2021, s. 76).

Çözülmesi gereken askerî bir mesele olarak Birinci Dünya Savaşı ile birlikte modern yöntem ve teçhizat kullanmak zorunda olan kalabalık orduların okuryazarlık seviyesinin düşük olmasının yanında (Karakuş, 2018, s. 452) özellikle II. Meşrutiyetten itibaren tüm ilgisini askerî konulara yönlendiren Atatürk, subayların değişen şartlara karşı meslekî bilgilerinin artıracak eserlerin hazırlanmasını lüzumlu görmüş ve kendisi de bu maksada uygun olarak eserler yazmıştır.

*Taktik Meselesinin Çözümü ve Emirlerin Yazılmasına İlişkin Öğütler* Atatürk'ün bu amaçla hazırladığı bir eserdir. Büyük bir komutan olarak Atatürk'ün taktik meselesinin çözümü ve emirlerin nasıl yazılacağına dair tavsiyeleri incelendiğinde O'nun plan yaparken, karar verirken ve aldığı kararları uygularken nasıl hareket ettiği açık bir şekilde görülecektir.

16. Kolordu Komutanı iken her subayın okunmasını tavsiye ettiği *Taktik Meselesinin Çözümü ve Emirlerin Yazılmasına İlişkin Öğütler*'de bir taktik meselesinin çözümü için şu sıralama salık verilmiştir: Meselenin sakın kafayla birkaç kere baştan sona kadar okunması, önemli bilgilerin işaretlenmesi, durum kavrandıktan sonra değerlendirme aşamasına geçilmesi ve kesin kararın verilmesi (Atatürk, 2011, s. 5).

Atatürk, emirlerin yazılmasına ilişkin ise verilecek emirlerin uygulanabilir olması şartıyla kısa, açık, kesin ve emri alanın yetenek ve bilgisiyile orantılı olmasını öğütlemiştir (2011, s. 10-11).

Atatürk, 30 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu 131. Alaydaki konuşmasında "Ordumuz, milletin ilerleme ve yükselme adımlarına öncü olmuştur. Milletimizin bütün inkılaplarında birinci adımı işgal etmiştir. Milleti sevk ve idare edenlerin en büyük dayanağı ordu olmuştur. Diğer milletlerde ordu ile millet daima birbiriyle karşı karşıyadır. Hâlbuki bizde iş tamamıyla tersinedir." (Özdemir, 2021, s: 124) diyerek ordunun yenileşme hareketlerindeki rolünü izah etmiştir.

Yenileşme devirlerinde ortaya çıkan yeni siyasî, sosyal ve iktisadî ihtiyaçların karşılanmasında, Tanzimat'tan beri bürokrat ve asker şahsiyetlerin öncü olduğu

görülmektedir. Değişen siyasî ve idarî sistemin kurumlaşması ve sınırların korunmasının gerekliliği, adeta, bu iki sınıflı görevlendirmiştir.

Fazlıoğlu da çeşitli bilim dallarındaki Türkçe eser telif ve tercüme hareketlerinin Osmanlı siyasî ve askerî devlet bürokrasisinin yerleşmesi ve karmaşık hale gelmesiyle birlikte arttığını ve bu açıdan Türkçeyi taşıyan unsurun sivil ve askerî bürokrasi olduğunu belirtmektedir. (2003, s. 184).

İdari teşkilatın sağlamlığı ve kabiliyetleri bakımından ileri bir askerî gücün oluşması ve süreklilik kazanması da ancak iyi eğitim almış memur ve subaylar eliyle mümkün olabilir. Bu sebeple Osmanlı'dan beri yenileşme hareketleri, başkentlerin öncülüğünde devam etmiştir.

### Kaynakça

- Argunşah, H. (2006). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*. (ed. Ramazan Korkmaz). Ankara: Grafiker Yay.
- Argunşah, M. (2012). Ahmet Mithat Efendi'nin Türkçenin Sadeleşmesiyle İlgili Görüşleri. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 1-12.
- Armağan, B. (2022). Kolektif Bilinç Ürünü Olarak Kızılelma'nın Edebî Metinlerdeki Algılanma Görüntüsü: Ziya Gökalp'in ve Cengiz Aytmatov'un Kızıl Elma Anlatıları. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 641-650.
- Atatürk, M. K. (2011). *Taktik Meselesinin Çözümü ve Emirlerin Yazılmasına İlişkin Öğütler*. Ankara: ATASE Başkanlığı Yay. 2. bs.
- Avşar, Z. (2001). Türkî-i Basiti Yeniden Tartışmak. *Bilig*, 18, 127-143.
- Aynur, H. (2009). Türkî-i Basit Hareketini Yeniden Düşünmek. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(5), 34-59.
- Çiçekler, A. N. - vd. (2018). Türk Dil Devrimi ve Amerikan Dil Planlaması: Mukâyeseli Bir İnceleme. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 58(2), 323-343.
- Daşdemir, M. (2013). Çağdaş Dilbiliminin Işığında Yeni Lisan Hareketi ve Türk Dil Devrimi'nin Karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyatı Kültür Eğitim Dergisi*, 2(3), 53-58.
- Fazlıoğlu, İ. (2003). Osmanlı Döneminde 'Bilim' Alanındaki Türkçe Telif ve Tercüme Eserlerin Türkçe Oluş Nedenleri ve Bu Eserlerin Dil Bilincinin Oluşmasındaki Yeri ve Önemi. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, 3, 151-184.
- Huyugüzel, Ö. F. (2003). *Necip Türkçü'nün Hatıraları ve Dil Yazıları*. Ankara: TDK Yay.
- Karakuş, S. E. (2018). Enver Paşanın Alfabe ve Yazı Denemesi: Ordu Elifbası. *Tarih Okulu Dergisi*, 11/XXXVI, 443-484.
- Köksal, M. F. (2002). Orijinal Bir Şair: Edirneli Nazmî ve Divânına Yeni Bakışlar. *Bilig*, 20, 101-124.
- Kuş, B. (2013). Millî Lisan Anlayışının Ömer Seyfettin'in Hikâyelerindeki Yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 49, 9-16.
- Kuş, B. (2021). Bir Tür Olarak 'Hatıra'nın Türk Dilcilik Tarihine Katkıları: Mehmet Necip Türkçü Örneği. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi-TÜRKDED*, 2, 74-87.

- Levend, A. S. (2010). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Dil Derneği Yay. 4. bs.
- Lewis, G. (2007). *Trajik Başarı Türk Dil Reformu* (çev. M. F. Uslu). Paradigma Yay.
- Örücü, M. M. ve Çakmak, S. (2020). İki Uluslaşma Örneği: Yunanların Arı Dil Projesi "Katharevusa" ve Türklerin "Öztürkçe" Girişimi. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 20, 338-347.
- Özdemir, H. (2021). *Atatürk'ün Liderlik Sırları Başarıya Giden Yol*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları. 8.bs.
- Uyguner, M. (1989). *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri Dil Konusunda Yazılar*. Ankara: Bilgi Yay.